

יצחק רבין

הודעה זו עמדה בסימן ריכוז הצבא המצרי בסיני. בשעה 19.00 בערך הגיע זמני לנאום. דיברתי בחריפות רבה נגד כל מגמה לפתוח במלחמה מונעת. (פרט משעשע: שמעון פרס ושמואל תמיר הגיבו בצעקות-זעם על דברי, והכחישו בחוקף שהם דוגלים בפתיחת מלחמה). למחרת היום, בשעות הערב, הגיע הזמן להגיש הצעת-סיכום לדין זה. ניסחנו הצעת-סיכום, שכללה ברכה לחיילי צה"ל, קריאה לממשלה לנקוט בכל יוזמה להצלת השלום, וכו'. אולם הכל הבינו כי הסעיף העיקרי הוא השביעי: „הכנסת מאוחדת בדעתה שיש להבטיח את חופש-השייט לכל הספינות במיצר טיראן, ומבטאת את החלטתה להגן על חופש זה באמצעים המינימאליים הדרושים להבטחת זכות זו בפועל.“

במציאות של אז, פירוש הדבר היה הצדקת פעולה צבאית לפתור את המיצרים — כדומר, מלחמה.

מה קרה ב-24 השעות בין שני ערבים אלה? מאורע אחד: סגירת מיצרי טיראן בידי המיצרים. אני זוכר היטב שישבתי במינון הח"כים של הכנסת, והקשבתי לחדשות ברדיו, כאשר שודרה הידיעה שקאהיר הודיעה על סגירת המיצרים ומיקושם (הידיעה על המיקוש היתה כוזבת, כפי שנתגלה לאחר מכן). באותו רגע ממש החלטתי בזכי שהמלחמה היא בדיני-זמנעית, ושמוטב לפתוח בה בהקדם. נרמה לי שהפלטתי: „זוהי המלחמה!“ מייד לאחר מכן ניסחנו את הצעת-הסיכום הג"ל, הרשומה גם היא בדברי הכנסת.

סכנה ללא נשוא

אני חייב להסביר כאן מדוע הביאה אותי הידיעה על סגירת המיצרים לידי מסקנה כה קיצונית. גם מבחינה זו אני נמצא במצב „מאושר“. אני צריך לאמץ את זיכרוני כדי לשחזר בדיוק מה חשבתי אז. כי הייתי נתון במצב מיוחד-במינו: כיו"ר התנועה האנטי-מלחמתית ביותר במדינה, השתתפתי מאז פרוץ המשבר ועד לרגע התחלת המלחמה בישיבה כימעט בלתי-פוסקת, שהיחה כולה התחבטות קולקטיבית לצופה. כתנועת-שלום פטריוטית, איך היינו צריכים להתייחס למשבר הפיתאומי? בישיבה מתמדת זו השתתפו כל ראשי התנועה, שלא היו מגויסים. בסופו של

עזר ויצמן

להרים את המוראל.“ מצבי-הרוח הקודר היה אמיתי מאד, ובולט מאד. דאגה עמוקה רבצה על כל חברי הממשלה, לפני ואחרי הקמת הליכוד הלאומי. היא התבטאה בדיבוריהם, בתנועותיהם, במבטיהם. רק מי שמוכן להאמין שהם היו כולם שחקנים עילאיים, יכול להעלות על דעתו שחרדה זו היתה מזוייפים ומעושה. **אולם דאגה זו — אין פירושה אמונה באפשרות של השמדה. די היה באמונה שצפויה מלחמה קשה, אשר בה יפלו רבבות קורבנות, ושבה עקולות ליהרם ערים.**

אני יודע כמה מן המנהיגים האזרחיים ידעו את פרטי התוכניות הצבאיות. כמה ידעו, למשל, על התוכנית להשמיד תוך כמה שעות את חיל-האוויר המצרי — מיבצע שהביס את האוייב כימעט בטרם החלה המלחמה? הדבר טעון בדיקה. אך לפני מעשה לא היתה זאת אלא תוכנית, ואדם מן הצד מוכרח היה להאמין שזהו הימור, העלול להיכשל בנקל.

ידידי בפאריס, שהיו חכמים אהר-מעשה, היו בטוחים שמנהיגי ישראל ידעו מראש מה עומד לקרות. קשה היה להנחיל להם את תחושת אי-הודאות, שהיא אחת המרכיבים הבסיסיים של המלחמה.

אני משוכנע שאיש מבין המנהיגים האזרחיים (להוציא, אולי, את משה דיין, שהכיר את פרטי התוכנית הצבאית והיה מסוגל לשפוט את מהימנותו) לא העלה על דעתו שהניצחון יהיה כה מהיר, „זול“ ושלם. מאידך, אני משוכנע שאיש מהם (להוציא אולי אחד או שניים, שנטו להיסטריה) לא האמין באפשרות של השמדת המדינה. לכן אני מעז לקבוע: **בי 4 ביוני 1967 לא היתה צפויה סכנה של השמדה למדינה, ומנהיגות המדינה גם לא האמינה שישננה סכנה כזאת.**

מקלאוזביץ עד צ'מברליין

האם נובע מכך שמלחמת ששת-הימים היתה מלחמה תוקפנית, שלא היתה במלחמת-מגן? **בהחלט לא.**

אדם המתקדם פוסל מלחמה תוקפנית, למטרות שוד וביזה. הוא פוסל את המלחמה כאמצעי להשגת אינטרסים כלשהם, כפי שמציג אותה כיום עזר ויצמן. הוא דוחה את הפירוש הפשטני (והכוזב, לדעתי) של סיסמת קלאוזביץ: „המלחמה היא המשך המדיניות באמצעים אחרים.“ **אך „הגנה“ אין פירושה, בהכרח, הגנה בפני השמדה פיזית מיידיה. יכודה להיות מלחמת-מגן שנועדה למנוע הידרדרות המצב לנקודה שבה תהיה צפויה סכנה של השמדה מוח.**

כפי שהזכיר בימים אלה אל"מ (מיל.) מאיר פעיל, היה זה המניע לכניסתה של בריטניה למלחמת-העולם השנייה. שום סכנה מיידיה לא היתה צפויה לה. היטלר הצהיר שאינו מתכוון לתקוף את בריטניה. להלכה הכריזה בריטניה מלחמה בעיקבות ערובה שנחנה לפולין, שהותקפה על-ידי היטלר. למעשה היתה משוכנעת שאם לא תצא למלחמה מייד, יתחוק היטלר עוד יותר ויאיים, תוך זמן קצר על ביטחונה של בריטניה עצמה. אפילו נוויל צ'מברליין, שחרה-השלום בעל-המיטרייה, הגיע למסקנה זו. הנשיא פראנקלין רוזבלט רצה להכניס את ארצות-הברית למלחמה נגד גרמניה מתוך אותו נימוק עצמו. לראש-ב בוודאי לא היתה צפויה או שום סכנה של השמדה. אולם בנטשנו את העיקרון שהמלחמה מותרת רק כדי למנוע סכנה מיידיה של השמדה, אנו נכנסים לשדה זרוע מוקשים. אין קירטריון מוחלט לקביעה כי המצב עלול להוביל לסכנת-השמדה בעתיד. עריצים ושודדים ללא-ספור בהיסטוריה ניצלו טענה זו כדי להסוות מלחמות תוקפניות מובהקות.

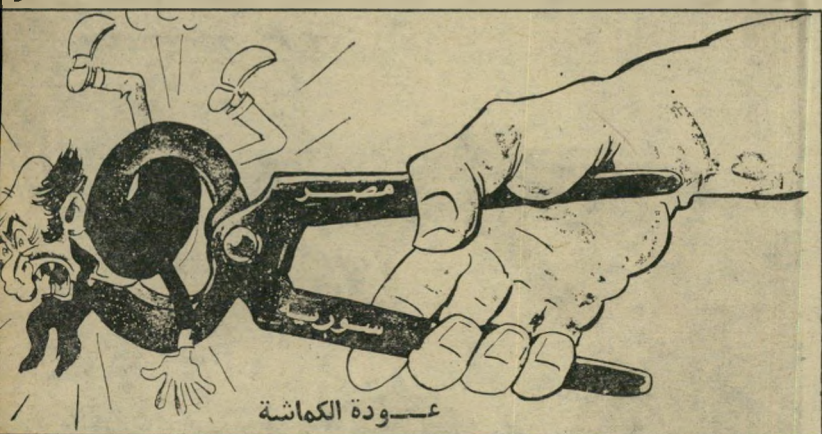
אך כרגע איננו מתווכחים עם העולם, אלא עם עצמנו. ואנו צריי כיום לשאול את עצמנו בכנות: האם היתה מלחמת ששת-הימים מידי המת'מגן, מבחינה אובייקטיבית וסובייקטיבית, למרות שלא היתה צפויה לנו אז סכנה של השמדה?

24 שעות - ודקה אחת

אחת הדרכים הטובות ביותר להשיב על כך היא שכל אחד מאיתנו ינסה לשחזר: „מתי, באיזו שעה בדיוק, הגעתי למסקנה שיש לפתוח במלחמה? ומה גרם לכך?“ **אני עצמי נמצא מבחינה זו במצב „מאושר“, כי אני יכול לשחזר את הרגע המדויק, וגם את הנסיבות המדויקות.**

בי 22 במאי, 1967, נפתח כנס-הקייץ של הכנסת, בהודעה מדינית של לוי אשכול.

הפירוש הנכון הוא, לדעתי, שהמדיניות צריכה לקבוע את אופייה של המלחמה, ולא להיפך. קלאוזביץ רצה להצדיק את מרות הסמכות האזרחית על הצבא, שלא היתה מובנת מאליה בפרוסיה של תקופתו.

התעמולה הערבית: קאריקטורה מלפני המלחמה

דבר נשאר רק חבר אחד שהתנגד למלחמה, ואחד שנמנע מהצבעה. כל האחרים הגיעו — אישי-איש ברגע אחר — למסקנה שאין מנוס ממלחמה. אנסה לשחזר בקצרה את דעתי, כפי שהבעתי אותה יום אחרי יום באותם הדיונים: ● הבעייה אינה אם סגור מיצר טיראן או לא. הקשר בין ישראל ובין האוקיינוס ההודי אינו היגיוני למדינה מבחינה כלכלית. ● הבעייה היא אמינות כוח-ההרתעה של ישראל. אם תישבר אמינות זו, ייעדמו כוחות-השלום בעולם הערבי, ותשתלט בו מגמת-המלחמה.

האמונה ש„אייאפשר לנצח את ישראל במלחמה“ היא נקודת-המוצא הפסיכולוגית (המשך בעמוד 26)